

Polovodičový usměrňovač

Pomůcky: Systém ISES, modul: voltmetr, jednocestný a dvoucestný usměrňovač na destičkách, sada rezistorů, digitální multimetr (např. M3900), 6 spojovacích vodičů, 2 krokosvorky, soubor: **usmer.imc**.

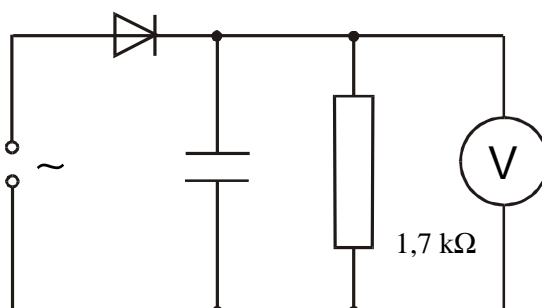
Úkoly:

- 1) Zobrazení pulzního napětí na jednocestném usměrňovači, filtrace kondenzátory.
- 2) Zobrazení pulzního napětí na dvoucestném usměrňovači, filtrace kondenzátorem.
- 3) Zobrazení napětí při různé zátěži dvoucestného usměrňovače, zvlnění napětí.
- 4) Porovnání amplitudy napětí s napětím, které měří digitální voltmetr.

Teorie:

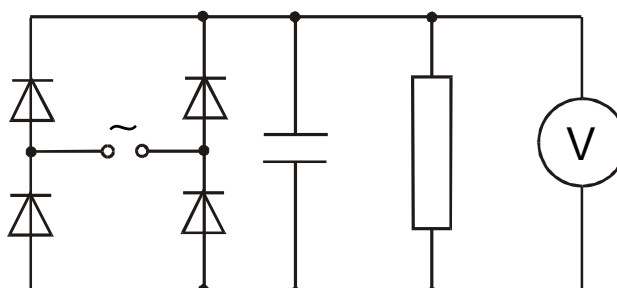
Jednocestný usměrňovač s jednou polovodičovou diodou (viz obr. 1) propouští proud jen v kladných „půlvlnách“. Na rezistoru naměříme voltmetrem ISES pulzující napětí. Jeho průběh se vyhladí zapojením jednoho, případně dvou filtračních kondenzátorů.

Obr. 1

Dvoucestný usměrňovač (Graetzův můstek – obr. 2) se čtyřmi diodami usměrňuje v každé půlvlně. Filtrační kondenzátor opět zmenší zvlnění napětí.

Obr. 2

Při zatížení usměrňovače odběrem většího proudu klesá výstupní napětí a roste jeho zvlnění. Zvlněním napětí ΔU se míjí rozdíl mezi maximální a minimální hodnotou.

Nastavení: usmer.imc: čas 2 s, 1000 Hz, start automatický, kanál E sinus pulsy (0 V, 5 V, 5 Hz), panel č.1 – graf $U=f(t)$ napětí U od -5 V do $+5$ V, panel č.2 - graf – výstupní napětí $U=f(t)$ od -5 V do $+5$ V.

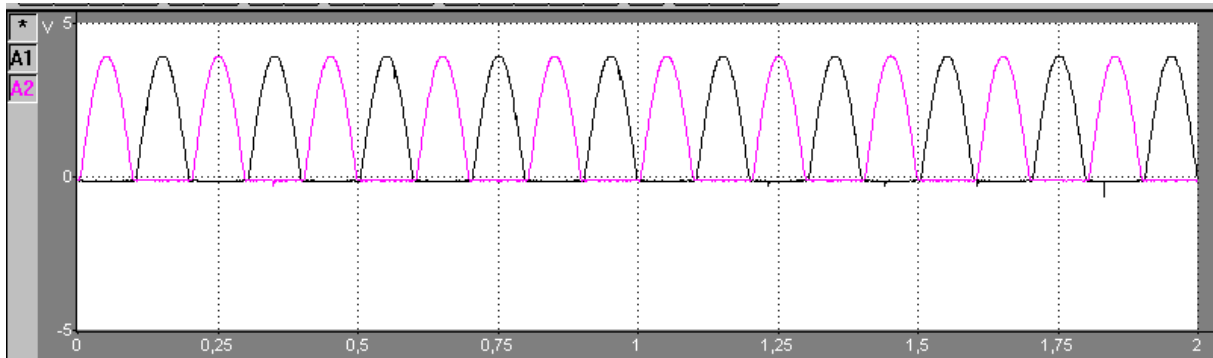
Provedení:

1. úkol: Na modulu **voltmetr** nastavíme rozsah **10 V** s nulou uprostřed a zasuneme do **kanálu A**. Zapojíme obvod podle obr. 1, jako zdroj napětí použijeme výstupní **kanál E**.

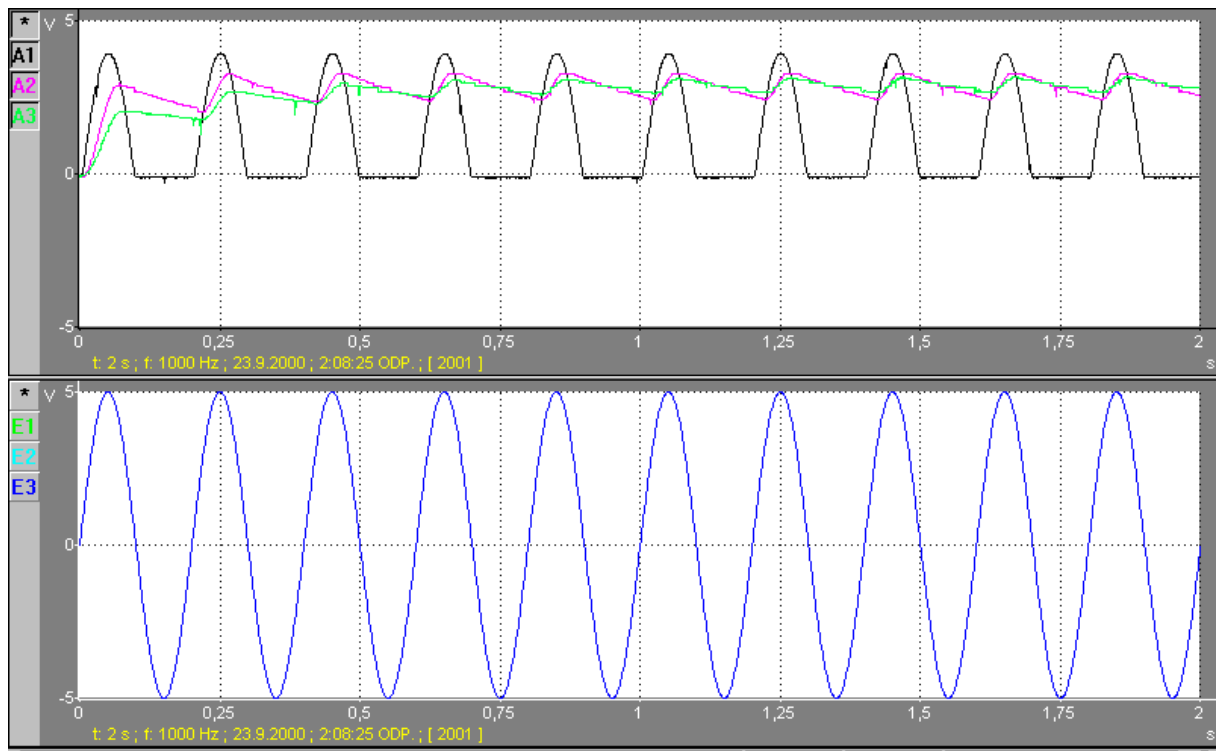
Učitelův počítač musí být spuštěný Poklepnutím na „Software G“ si zpřístupníme potřebný soubor a spustíme ISES. Založíme nový experiment a načteme do konfigurace „usmer.imc. **Požádáme vyučujícího o kontrolu zapojení!**

Úkolem je provést měření výstupního napětí na jednocestném usměrňovači nejprve bez filtračního kondenzátoru. Spustíme měření. V dolním okně je průběh vstupního napětí, které můžeme přesunout do horního okna. Uvidíme, že záporné půlvlny dioda nepropouští a kladné půlvlny jsou nižší o úbytek napětí na diodě. Červenými šipkami nahradíme experiment, znovu provedeme měření. Poté zaměníme

vodiče ve zdírkách zdroje a pomocí ikony „Přidat měření“ přidáme do stejného grafu další měření. Co se změnilo? Vysvětlete.

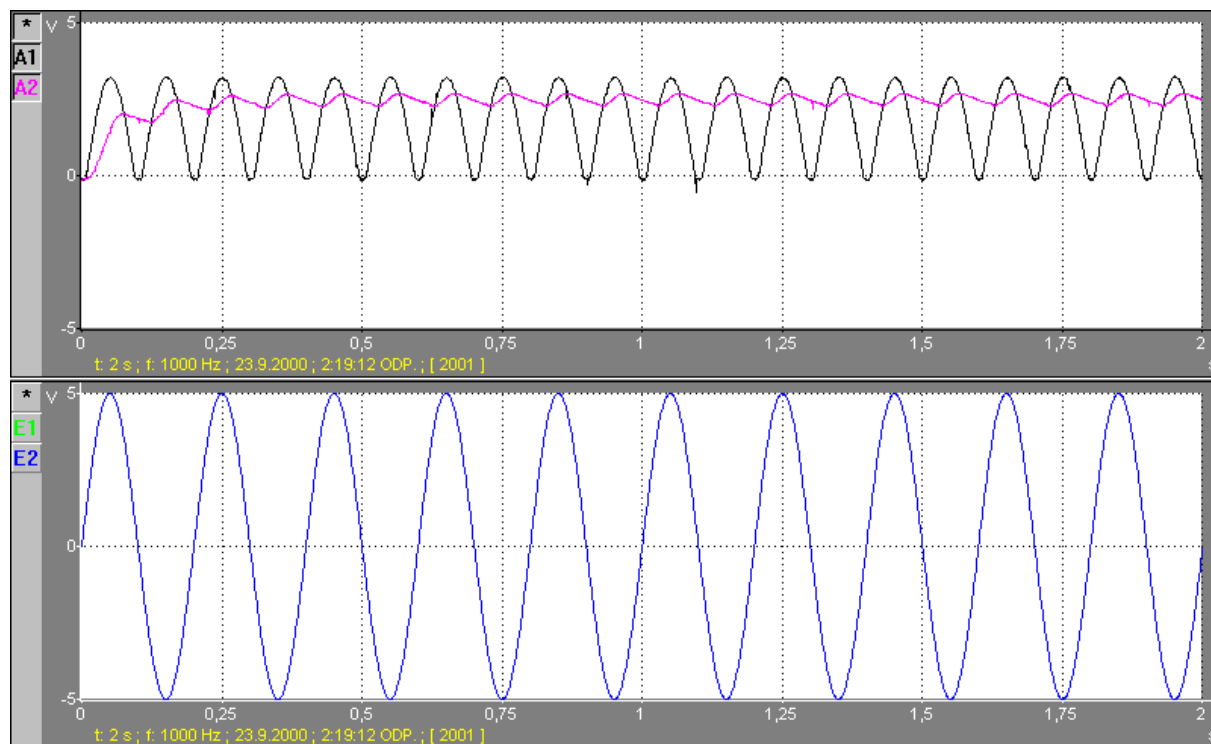
Provedeme „Nahrazení experimentu“ , spustíme měření a k němu „Přidání měření“ do stejného grafu s jedním filtračním kondenzátorem a se dvěma paralelně zapojenými filtračními kondenzátory. Výsledek měření by měl vypadat takto:

Lupou si zvětšíme část grafu u konce měření. Do tabulky č. 1 určíme maximální napětí U_m bez filtrace, maximální napětí U_{m1} s jedním filtračním kondenzátorem a maximální napětí U_{m2} se dvěma kondenzátory. Určíme zvlnění ΔU_1 a ΔU_2 a také relativní zvlnění $\frac{\Delta U_1}{U_{m1}} \cdot 100\%$ a $\frac{\Delta U_2}{U_{m2}} \cdot 100\%$.

2.,3. úkol: Použijeme dvoucestný usměrňovač (obr. 2), ke kterému se postupně připojují různé zatěžovací rezistory. Úkolem je provést měření výstupního napětí nejprve bez filtračního kondenzátoru s externím rezistorem o odporu $1 \text{ k}\Omega$, (určíme U_m). Pak přidáme do stejného grafu průběh napětí

s filtračním kondenzátorem a rezistorem $1\text{ k}\Omega$ (určíme U_{m1} , ΔU_I a $\frac{\Delta U_I}{U_{m1}} \cdot 100\%$), rezistorem $10\text{ k}\Omega$ a $100\ \Omega$. Do tabulky č. 2 určíme potřebné hodnoty.

4. úkol: Digitální multimetr přepneme na stejnosměrný voltmetr (DCV 20) a připojíme paralelně k voltmetru ISES. Externí bude $1\text{ k}\Omega$, filtraci odpojíme. Frekvenci výstupního napětí upravíme na 50 Hz a dobu měření na 5 s . Výstupní napětí dvoucestného usměrňovače bez filtračního kondenzátoru budeme tedy současně měřit voltmetrem ISES a digitálním voltmetrem. Do tabulky č. 3 budeme porovnávat napětí U_{DCV} z digitálního voltmetru s amplitudou napětí U_m měřenou z obrazovky a jejich poměr. Měření provedeme pro 7 různě nastavených hodnot napětí.

Zkrácená verze

- Na modulu **voltmetr** nastavíme rozsah 10 V s nulou uprostřed a zasuneme do **kanálu A**. Zapojíme obvod podle obr. 1, jako zdroj napětí použijeme výstupní **kanál E**
- Poklepáním na „Software G“ si zpřístupníme potřebný soubor a spustíme ISES.
- Založíme nový experiment a do konfigurace načteme. **usmer.imc** .
- **Požádáme vyučujícího o kontrolu zapojení !**
- Provedeme měření napětí na jednocestném usměrňovači bez filtrace a složíme oba grafy do jednoho. Nahradíme měření, zaměníme polaritu zdroje a do stejného grafu přidáme další měření. Posoudíme rozdíly.
- Určíme maximální napětí U_m bez filtrace, do tabulky č. 1. Maximální napětí U_{m1} , U_{m2} , s jedním a se dvěma filtračními kondenzátory, zvlnění a relativní zvlnění.
- Zapojíme dvoucestný usměrňovač se zatěžovacím odporem $1\text{ k}\Omega$ bez filtrace a určíme U_m .
- Připojíme filtrační kondenzátor a změříme amplitudu a zvlnění (tabulka č. 2) pro zatěžovací odpory $1\text{ k}\Omega$, $10\text{ k}\Omega$, $100\ \Omega$.
- Digitální voltmetr (rozsah 20 V stejnosměrný) připojíme paralelně k voltmetru ISES.
- Frekvenci výstupního napětí upravíme na 50 Hz a dobu měření na 5 s .
- Provedeme měření na dvoucestném usměrňovači bez filtračního kondenzátoru.
- Do tabulky č. 3 zapisujeme napětí U_{DCV} z digitálního voltmetru a amplitudu napětí U_m měřenou z obrazovky. Nastavíme 7 různých hodnot napětí.

Protokol

Název: Polovodičový usměrňovač

Pomůcky:

Teorie:

Vypracování:

1) Maximální napětí bez filtrace: $U_m = \dots$ V

Tabulka č. 1: Jednocestný usměrňovač s filtrací

	$\frac{U_{mi}}{V}$	$\frac{\Delta U_i}{V}$	$\frac{\Delta U_i}{U_{mi}} \cdot 100\%$
1 filtr. kondenzátor	.....	.....	..
2 filtr. kondenzátory	.....	.....	..

2), 3)

Maximální napětí bez filtrace s odporem 1 k Ω : $U_m = \dots$ V

Tabulka č. 2: Dvoucestný usměrňovač s filtrací

$\frac{R}{k\Omega}$	$\frac{U_{mi}}{V}$	$\frac{\Delta U_i}{V}$	$\frac{\Delta U_i}{U_{mi}} \cdot 100\%$
1	.....	.....	..
10	.....	.....	.
0,1	.....	.....	..

4) *Tabulka č. 3: Porovnání amplitudy dvoucestně usměrněného napětí bez filtrace se stejnosměrným digitálním multimetrem*

$\frac{U_m}{V}$	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....
$\frac{U_{DCV}}{V}$	...	...	...	...	...	...	...
$\frac{U_{DCV}}{U_m}$	...	...	...	...	...	...	...

Závěr: Popíšeme a vysvětlíme, jak se změní výstupní napětí jednocestného usměrňovače při záměně polaroty zdroje. Okomentujeme amplitudu napětí a zvlnění při filtraci jedním (200 μ F) a dvěma (400 μ F) kondenzátory.

Okomentujeme amplitudu napětí a zvlnění, při filtraci dvoucestným usměrňovačem, v závislosti na zatěžovacím odporu.

Na základě tabulky č. 3 učiníme hypotézu o tom, jak vypočítat amplitudu dvoucestně usměrněného napětí bez filtrace ze znalosti napětí měřeného stejnosměrným digitálním voltmetrem.

